

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

Державного закладу

«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Ганна МУЗИЧЕНКО

«20» січня 2026 р.

ВИСНОВОК

про дисертацію здобувачки наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 033 Філософія Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» **Світлицької Віолети Романівни** з теми «Феномен жінки у філософському дискурсі»

Науковий керівник – Петінова Оксана Борисівна, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Університету Ушинського, доктор філософських наук, професор.

Витяг з протоколу № 3

засідання науково-методологічного семінару кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

від 19 січня 2026 р.

Присутні: голова науково-методологічного семінару, завідувач кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик, доктор філософських наук, професор Борінштейн Є. Р., учений секретар науково-методологічного семінару, доктор філософських наук, професор Атаманюк З. М., доктор соціологічних наук, професор Лісенко О. В., доктор філософських наук, професор Петінова О. Б., кандидат філософських наук, доцент Поплавська Т. М., кандидат філософських наук, доцент Вraith Г. Я., кандидат філософських наук, викладач Ткаченко К. В., кандидат філософських наук, доцент Рибка Н. М. (докторантка), аспіранти кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик.

СЛУХАЛИ: Обговорення дисертації здобувачки наукового ступеня доктора філософії, з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 033 Філософія Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Світлицької Віолети Романівни з теми «Феномен жінки у філософському дискурсі».

ВИСТУПИЛИ: голова науково-методологічного семінару, доктор філософських наук, професор Борінштейн Є. Р.: пропоную присутнім вислухати доповідь аспірантки Світлицької Віолети Романівни про матеріали дослідження та висловити свої зауваження та пропозиції щодо представленої роботи. Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 4 від 27 жовтня 2022 р.)

Світлицька В. Р.: Шановний голову наукового-методологічного семінару, шановні учасники семінару та гості! Представляю вашій увазі дисертаційне дослідження зі спеціальності 033 Філософія з теми «Феномен жінки у філософському дискурсі». Актуальність обраної теми дослідження обумовлена тим, що в умовах трансформацій сучасного світу та українського суспільства змінюється не лише соціальний статус жінки, а й філософські підходи до його осмислення. Феномен жінки постає як багатовимірний предмет філософського аналізу, що охоплює антропологічний, екзистенційний, метафізичний, аксіологічний, естетичний та інші виміри. Жінка та жіноче виступають смислотворчими елементами філософського дискурсу, поєднуючи традиційні уявлення з новими онтологічними та культурними інтерпретаціями. У реаліях війни, глобальної невизначеності та гуманітарної кризи жіноче постає ресурсом символічної, ціннісної та світотворчої стабілізації, а жінка – соціокультурним агентом і носійкою духовних, етичних та культурних цінностей. Сучасні соціокультурні контексти (цифровізація, гібридизація ідентичностей, розмиття меж між тілесним і віртуальним, приватним і публічним) формують нові моделі репрезентації жіночого, що потребують переосмислення усталених філософських уявлень та інтеграції різних методологічних підходів. Інтеграція архетипових структур, міфологічних витоків, релігійних наративів, соціальних практик та естетичних репрезентацій у єдине концептуальне поле надає можливість комплексно осмислити феномен жінки в сучасному культурному та соціальному контексті як багатовимірний конструкт.

Наукова задача дослідження полягає в теоретичному осмисленні концептуальних інтерпретацій феномену жінки у філософському дискурсі та виявленні ключових аспектів її репрезентації, що визначають культурну символізацію, розвиток духовної чуттєвості та сучасні соціокультурні моделі жіночої суб'єктності. Метою дослідження нами визначено аналіз феномену жінки як багатовимірного теоретичного конструкту та визначення ключових аспектів його репрезентації у філософському дискурсі. Дослідження ґрунтується на комплексній міждисциплінарній методології, що поєднує класичні філософські методи з інструментарієм інших наук.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження феномену жінки у філософському дискурсі» здійснено комплексний аналіз феномену жінки як багатовимірного теоретичного конструкту. Розглянуто онтологічні засади та етимологію поняття «жінка», простежено трансформацію його розуміння від природно-біологічно детермінованої сутності до соціально, культурно та символічно конструйованої форми буття, що реалізується через мовні практики,

нормативні системи та владні відносини. Визначено та описано методологічний інструментарій дослідження, що включає феноменологічний, герменевтичний, холістичний, біографічний, системний та інші підходи. Серед важливих результатів дослідження виокремлено впровадження у філософський дискурс багатофакторної моделі жінки як соціокультурного феномена на основі бінарних атрибутивних системних параметрів, що поєднує широкий набір характеристик та інтегральних індикаторів, відображаючи динамічність, адаптивність та здатність інтегрувати нові елементи в різних сферах діяльності. Жінка показана як соціокультурний феномен з позицій системного моделювання. Також уперше з позицій холізму феномен жінки представлено як цілісну, самоорганізуючу форму духовно-матеріального буття, що функціонує на перетині особистісного, соціального та універсального рівнів, забезпечуючи спадкоємність, гармонізацію життя та духовну зумовленість, а також як соціокультурну систему, яка інтегрує широкий спектр характеристик, моделей поведінки та взаємодій, адекватних сучасним соціокультурним контекстам. Застосування системного аналізу та бінарних параметрів щодо феномену жінки дає змогу осягнути його структурну складність і багатовимірність, що не підлягає редукції до єдиної моделі. Жінка постає як динамічна й адаптивна система, здатна трансформуватися під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Кожна з моделей висвітлює окремі грані її суспільної поведінки, культурного контексту, особистісних взаємин та індивідуального життєвого досвіду. Розділ підкреслює міждисциплінарну спрямованість дослідження, формуючи підґрунтя для подальшого аналізу репрезентації та концептуалізації феномену жінки у філософському дискурсі.

Другий розділ «Метафізика та соціокультурний вимір жіночого у світотворчих наративах» присвячений філософському осмисленню феномену жінки через призму метафізичних і соціокультурних вимірів. У межах дослідження поняття «метафізика жіночого» аналізується як онтологічна та символічна реальність, що виявляє глибинні підвалини жіночого начала у структурі буття. Розгляд жіночого здійснюється в двох площинах: як філософська універсалія, що проявляється через символіку, архетипи та сакральні образи, та як конкретна форма людського існування, через яку реалізується інтенціональний і афективний досвід жінки. У розділі проаналізовано міфологічні моделі та архетипічні сценарії жіночності, що визначають культурні уявлення про жіноче начало у різних традиціях, досліджено релігійні соціокультурні практики з позиції гендерного аналізу, що формують жіночу суб'єктність через архетипи, сакралізацію материнства, ритуалізацію тілесності, культурний механізм гендерної соціалізації та трансцендентність жіночого. Встановлено роль мовної політики сакральних текстів у формуванні гендерних ролей та проаналізовано механізм формування гендерованого культурного коду, що регламентує поведінку, тілесність, мову та соціальні ролі жінки. Авторка пропонує власну класифікацію соціальних функцій релігійних традицій як соціокультурних практик та чинника формування жіночої суб'єктності на соціально-інституційному та екзистенційно-символічному рівнях.

У висновках підкреслюється, що жіноча персоніфікація в міфологічних і релігійних наративах виступає способом репрезентації абстрактних онтологічних і ціннісних принципів через символічні образи жінки. Архетипи Великої Матері, Богині-руйнівниці, Аніми, Богині-заступниці та антропоморфно-андрогінні образи репрезентують універсальні способи прояву жіночого начала, поєднуючи творення, руйнування, мудрість, трансформацію та соціальний супровід. Релігійні традиції як соціокультурні практики інституціоналізують уявлення про жіночність, формують стандарти поведінки та очікування щодо жінки, поєднуючи нормативний, символічний і соціальний виміри. Жіноча суб'єктність постає як здатність усвідомлювати себе, приймати автономні рішення та активно реалізовувати свою соціальну, культурну та духовну роль, що забезпечується взаємодією соціально-інституційних і екзистенційно-символічних механізмів релігії.

Новизна результатів дослідження полягає в здійсненні комплексного порівняльного структурно-функціонального аналізу архетипів жіночого начала в різних культурних традиціях, у межах якого виявлено їхню спільну архетипічну основу та встановлено універсальні структурні елементи архетипу Великої Матері – дуальність творення та руйнування, циклічність природних і космічних процесів, роль посередника між космосом, природою та людиною, а також участь у процесах соціалізації й ритуальних практиках. Обґрунтовано універсальний характер архетипу Великої Матері як носія космогонічних, онтологічних, соціокультурних і морально-ціннісних принципів у формуванні уявлень про жіноче начало в різних історико-культурних і філософських контекстах. Крім цього, вперше комплексно розглянуто релігійні традиції з позиції гендерного аналізу як сукупність соціокультурних практик, що формують жіночу суб'єктність через комплекс характеристик: архетиповість, сакралізацію материнства як гендерного імперативу, ієрархічне впорядкування жіночого, ритуалізацію жіночої тілесності, культурний механізм гендерної соціалізації, релігійну конструкцію гендеру, мовну політику сакральних текстів, трансцендентність жіночого та гендерований культурний код.

Третій розділ «Філософія жіночого в добу метамодерну: від феноменології буття до естетики образу» присвячений комплексному осмисленню жінки як соціокультурного та духовно-антропологічного феномену в контексті сучасного метамодерного світу. Дослідження спирається на концепт метамодернізму як теоретичну модель, що дозволяє аналізувати трансформації жіночого досвіду, суб'єктності та художнього образу в умовах глобалізаційних, цифрових та соціокультурних змін. У розділі охарактеризовано жінку доби метамодерну як цілісний феномен, що інтегрує протилежності – раціональне й чуттєве, традиційне й сучасне, індивідуальне й колективне – формуючи динамічну й адаптивну модель суб'єктності. Соціокультурний вимір проявляється через багатофункціональні ролі, активну участь у професійному, громадському та культурному житті, а духовно-антропологічний – через здатність до саморефлексії, емпатії та етичної відповідальності.

Авторка здійснила комплексний аналіз естетичних моделей репрезентації жіночого у мистецтві метамодерну, на прикладі різних художніх форм та

практик (література, перфоманс, фотографія, текстиль, соціально-культурні проекти, мурали). Показано, що жінка постає як активний етичний і культурний агент, носій пам'яті, травми та творчого опору, утілюючи принцип агапе як форму турботи і взаємопідтримки. Художні соціокультурні практики демонструють багатовимірність жіночого досвіду, що поєднує інтимне й публічне, тілесне й символічне, особисте й соціальне. Розширений парадигмальний підхід дозволив осмислити жіночу суб'єктність через взаємопов'язані концептуальні виміри – антропологічно-духовний, комунікативно-діалогічний, цифрово-медіальний, екзистенційно-духовний, етичний, гендерно-антропологічний, міфопоетичний та естетичний – що забезпечує комплексне розкриття творчого потенціалу та духовно-культурного самотворення в метамодерному дискурсі. Висновки розділу підтверджують, що жіночий образ у мистецтві метамодерну функціонує як динамічна суб'єктна структура, що конструює нові сенси та моделі співіснування, інтегруючи особисте й колективне, локальне й глобальне, емоційне й раціональне. Жінка доби метамодерну є активною учасницею культурних змін, формуючи нову модель ідентичності та автентичності через етичну практику любові агапе, яка стає ключовим механізмом відродження смислів, соціальної взаємодії та духовності.

Естетичні моделі репрезентації жіночого у мистецтві метамодерну відображають динамічний характер жіночого досвіду, поєднуючи тілесність, емоційність, індивідуальну ідентичність, колективну пам'ять та духовно-етичні практики. Вони формуються через коливання між полярними категоріями – інтимне і публічне, тілесне і символічне, особисте і соціальне – що дозволяє інтегрувати травму, турботу, соціальну активність, творчий опір та взаємну любов-агапе. У сучасному соціокультурному та духовно-антропологічному контексті феномен жінки доби метамодерну постає як особлива онтологічна форма буття, що втілює принципи агапе – любов, турботу, співприсутність і здатність до зцілення. Жіночність у цьому розумінні виступає не лише архетипом чутливості та гуманності, а й активним чинником відновлення соціальних зв'язків, формування моральної та психологічної стійкості спільнот і створення нових сенсів колективного життя. Особливо значущою ця роль стає в умовах війни та збройної агресії проти України, де волонтерська діяльність реалізує жіночий онтологічний імператив через допомогу постраждалим, підтримку сімей, евакуацію населення та забезпечення армії ресурсами. Жіноче агапе виступає практичним носієм гуманності, зміцнює соціальну солідарність і відповідальність, сприяючи збереженню людських цінностей та відновленню цілісності суспільства.

Свобода жінки доби метамодерну постає як внутрішня здатність до активної дії, що реалізується через саморозвиток, творчість і відповідальність. Вона поєднує індивідуальні та колективні виміри, раціональне й емоційне, самовираження та соціальну відповідальність, перетворюючи складні умови сучасного соціокультурного середовища на простір самостворення та етичної участі.

Дякую за увагу.

Запитання після доповіді.

Доктор філософських наук, професор Атаманюк З. М.

Віолето Романівно, проясніть, як саме проявляється соціокультурний вимір феномену жінки в добу метамодерну?

Світлицька В. Р.: У добу метамодерну жінка в соціокультурному вимірі постає не як фіксована роль чи біологічно зумовлена ідентичність, а як мінлива, процесуальна форма суб'єктності. Вона здатна поєднувати різні стани й позиції – публічне й приватне, силу й вразливість, раціональність і чуттєвість – без необхідності редукції до одного домінантного образу. Сучасна культура відходить від нав'язування єдиної нормативної моделі жіночності, натомість визнаючи множинність жіночих досвідів і шляхів самореалізації. У мистецтві та медійному просторі жінка дедалі частіше репрезентується як суб'єкт із власним голосом і внутрішнім світом. У цьому контексті соціокультурний вимір феномену жінки формується в умовах коливання між традиційними символічними кодами жіночності та новими практиками самовизначення, поєднуючи тілесність, афективність, культурну пам'ять і соціальну дію. Метамодерна логіка «і–і» знімає опозиції між емансипацією та турботою, автономією та реляційністю, надаючи жіночому досвіду статусу легітимного джерела соціокультурного знання. У такому вимірі феномен жінки постає як суб'єкт смислотворення, через якого відбувається відтворення, критика й трансформація соціокультурних норм сучасного суспільства.

Кандидат філософських наук, доцент Поплавська Т. М.

Віолето Романівно, поясніть, будь-ласка, як між собою співвідносяться категорії «жінка», «жіноче», «феномен жінки»?

Світлицька В. Р.: Дякую за запитання! Категорія «жінка» позначає конкретну особу, носійку фізіологічних, соціальних та культурних властивостей, яка бере участь у соціокультурних практиках і реалізує внутрішні, морально-ціннісні та символічні виміри свого буття. У цьому значенні жінка постає як емпірично й історично визначений суб'єкт соціокультурного досвіду та об'єкт філософської теоретичної рефлексії. Категорія «жіноче» фіксує абстрактний, надіндивідуальний рівень філософського осмислення та відображує сукупність принципів буття, символічних смислів і ціннісних настанов, що історично й культурно виявляються у формах репрезентації жінки. «Жіноче» не зводиться до конкретної особи, а функціонує як універсальний онтологічний і культурно-семантичний принцип людського буття, який структурує уявлення про тілесність, чуттєвість, турботу, взаємозв'язок і процеси смислотворення. Жінка постає носійкою «жіночого», тоді як саме «жіноче» забезпечує концептуальний інструментарій для філософського аналізу способів її буття та символічних форм виявлення. Феномен жінки постає як багатовимірний теоретичний конструкт, та поєднує емпіричний вимір поняття «жінка» та абстрактно-символічний вимір категорії «жіноче». Він охоплює сукупність тілесних, соціальних, культурних, морально-ціннісних, міфологічних і дискурсивних форм, у яких жіноча суб'єктність постає, осмислюється та репрезентується у філософській традиції. Феномен жінки не є ні лише індивідуальною формою буття, ні суто символічною

конструкцією, а постає як динамічне поле взаємодії конкретного й універсального, історично змінного та онтологічно значущого, функціонуючи одночасно на рівнях індивідуального буття, культурної символізації та теоретичної рефлексії.

Кандидат філософських наук, доцент Вraith Г. Я.

Які основні архетипічні сценарії жіночності сформувалися в міфологічних, релігійних і культурних традиціях та яким чином вони репрезентують символічні ролі й моделі жіночої суб'єктності як чинника соціального, духовного й космогонічного впливу?

Світлицька В. Р.: Дякую за запитання! Архетипічні сценарії жіночності відображають універсальні способи прояву жіночого начала в міфології, релігії та культурних нарративах. Вони визначають типові символічні ролі та моделі жіночої суб'єктності як чинника соціального, духовного й космогонічного впливу. Серед ключових архетипів можна виокремити: Велика Мати / Праматір – уособлення родючості, захисту, творення та відновлення життя, а також циклічності буття (Прітхві, Ньюва, Ісіда, Ішчель); Богиня-руйнівниця / Трансформаторка – архетип руйнівної, але водночас оновлювальної сили, що реалізує очищення й трансформацію через кризу, смерть або руйнування усталених форм, відкриваючи можливість нового життя (Калі, Парваті, Пеле); Аніма / архетип внутрішньої мудрості та інтуїції – символ внутрішнього психодуховного виміру, цілісності особистості та здатності до гармонізації чоловічого і жіночого начал (концепція інь-ян, Шакті, Ошун); Богиня-заступниця / Порадниця – архетип опіки, соціального, морального та духовного супроводу, що спрямовує людину і спільноти та підтримує порядок і злагоду (Рожаниці, Ісіда, Лада); антропоморфно-андрогінний архетип – уособлення первісної єдності жіночого та чоловічого начал як джерела світотворення, що символізує початкову цілісність і космогонічний потенціал буття (Пуруша – Пракриті, первинна космогонічна пара Небо – Земля та даоська модель інь – ян).

Кандидат філософських наук, доцент Рибка Н. М. (докторантка)

Чи не зайва теорія метамодерну для аналізу мистецтва про війну? Хіба не достатньо просто показати, як мистецтво документує жахіття?

Світлицька В. Р.: Дякую за запитання. Ні, теорія метамодерну не є зайвою для аналізу мистецтва про війну, оскільки вона не підміняє документування воєнних подій, а працює на іншому аналітичному рівні. Мистецтво справді виконує важливу функцію фіксації жахів війни, зберігаючи факти й пам'ять про пережите. Однак простого документування недостатньо для розуміння того, як війна проживається людиною зсередини і як трансформується її досвід. Метамодерний підхід дозволяє побачити мистецтво про війну не лише як свідчення подій, а як простір внутрішніх переживань – страху, надії, вразливості, любові, розгубленості. Він пояснює співіснування в одному художньому висловлюванні болю і світла, іронії та щирості, руйнації й прагнення до цілісності. Таким чином, документування відповідає на питання «що сталося?».

тоді як метамодерний аналіз – на питання «як це переживається і осмислюється в мистецтві».

Начев М. Ю., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 033 «Філософія».

Віолето Романівно, хто з українських дослідників розглядав феномен жінки?

Світлицька В. Р.: В українській філософській думці феномен жінки детально не досліджувався. Розглядалися різні аспекти, що стосуються фемінізму, гендерних питань, тощо. Серед дисертаційних досліджень можемо назвати роботу Буланової-Дувалко Л. Ф. «Феномен фемінності у сучасній культурі», яка була захищена у 2017 р., Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ.

Усатюк І. М., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 033 «Філософія».

У доповіді Ви відзначили, що здійснили комплексний аналіз естетичних моделей репрезентації жіночого у мистецтві метамодерну, на прикладі різних художніх форм та практик, в тому числі назвали мурали. Які саме мурали Ви розглядали? Наведіть приклади.

Світлицька В. Р.: Дякую за запитання! Так, у третьому розділі «Філософія жіночого в добу метамодерну: від феноменології буття до естетики образу» ми аналізували мурали. Наприклад, мурал «Мілана», який до повномасштабного вторгнення прикрашав одну зі стін у Маріуполі. Фрагменти муралу зображували семирічну Мілу (Мілану Абдурашитову), яка вижила під час обстрілів Донбасу 2015 р., коли її мати загинула, прикривши доньку собою. У цьому муралі поєднано тілесну слабкість і метафізичну потугу, що цілком відповідає принципам метамодерної естетики. Мурал «Вільна» О. Корбана показує нам узагальнений образ української жінки, яка чекає, сподівається й вірить. Вона не має конкретного прототипу, а є символом тисяч жінок, які залишаються у тилу, бережуть дім і тримаються, поки їхні близькі захищають країну. Мурал «Жінка як фенікс» із серії «Народжена з попелу» – це потужний візуальний образ, що розкриває метамодерністське розуміння жіночої суб'єктивності як такої, що народжується з руйнування, болю та досвіду травми, але трансформує їх у нову силу буття. Головна авторка проєкту – Ю. Абрамова. Символ фенікса втілює циклічність життя, відродження та безперервність духовного оновлення, що резонує з метамодерністською філософією коливань між полюсами відчаю та надії, руйнування та творення, хаосу та гармонії. Особливо хочеться відзначити два мурали, які ввійшли в ТОП-10: «Красавица терпіти не буде» рівненського художника К. Качановського та «Свята Джавеліна», зокрема, останній створений за ініціативою однойменного благодійного проєкту «Saint Javelin», заснованого колишнім канадським журналістом з українським корінням К. Борисом. Показовим прикладом репрезентації жіночого образу у метамодерному міському мистецтві є також київський мурал «Дівчина у вишиванці», створений австралійським художником Гвідо ван Хелтенем у рамках проєкту City Art.

Художник зобразив українку, що задумливо вдивлялася в простір, притискаючи до серця вишиванку – жест, що втілює ніжність, гідність та внутрішню зосередженість. Мурал «Час змін», створений у Києві восени 2014 р., є одним із найвідоміших творів українського стріт-арту, який є художньою реакцією на політичні потрясіння, анексію Криму та початок війни на Донбасі. Центральним образом мурала «Час змін» є вічна боротьба добра і зла, що розгортається на кількох рівнях. На космічному плані змії охоплює всю планету, уособлюючи всесвітню загрозу та деструкцію, посилену медійними маніпуляціями, які знецінюють людський розум і повертають людину до примітивного стану. Незважаючи на те, що жіноча фігура не зображена буквально, жіночий аспект є метафорично через образ Землі як Матері-берегині. Планета, охоплена змієм, постає як жіноче начало – поранене війною, але здатне до відродження та захисту. У цьому образі легко впізнати архетип України-жінки: стражденної, але незламної, що зберігає життєву силу навіть за часів хаосу. Жінка в муралі розкривається через символіку життя, мудрості та внутрішньої стійкості, які традиційно асоціюються з Матір'ю-Землею. На нашу думку, Земля у «Часі змін» функціонує як алегорія самої України – пораненої, але здатної вистояти та оберігати. Крім цих, ще розглянуто в тексті ряд інших муралів.

Доктор філософських наук, професор Борінштейн Є. Р.

Поясніть, будь-ласка, чим відрізняється феномен жінки у філософському дискурсі від феномену жінки доби метамодерну?

Світлицька В. Р.: Дякую за запитання! Різниця між феноменом жінки у філософському дискурсі та феноменом жінки доби метамодерну полягає насамперед у рівні узагальнення, способі проблематизації та типі суб'єктності, який приписується жіночому досвіду. У філософському дискурсі феномен жінки осмислюється переважно як теоретична категорія, що розкривається через онтологічні, антропологічні, етичні та інші моделі. Жінка тут часто постає як символ, архетип, «Інший», носій певного принципу (природи, тілесності, ірраціонального, турботи), або як абстрактна фігура в межах універсальних схем мислення. Навіть у феміністській філософії акцент робиться на концептуалізації жіночої суб'єктності, критиці патріархальних структур і переосмисленні гендерних бінарностей, тобто на рефлексії над жіночим як проблемою теорії. Натомість феномен жінки доби метамодерну формується не лише в теоретичному полі, а передусім у конкретних соціокультурних практиках, медіа та мистецтві, де жіночність постає як динамічний, досвідний і афективний процес. Метамодерн відмовляється від жорстких опозицій і пропонує логіку «і–і», в межах якої жінка може одночасно бути вразливою і сильною, приватною і публічною, тощо. Тут феномен жінки – це не стільки об'єкт осмислення, скільки жива форма переживання, саморепрезентації та смислотворення, що постійно коливається між різними культурними кодами. Отже, якщо у філософському дискурсі жінка переважно постає як концепт, символ або проблема теорії, то в добу метамодерну – як процесуальна, множинна суб'єктність, що актуалізується через досвід, наратив і художні форми. Саме цей зсув від абстрактного

осмислення до переживаного й рефлексивного досвіду й визначає принципову відмінність між двома підходами.

В обговоренні взяли участь:

Науковий керівник, доктор філософських наук, професор **Петінова О. Б.**

Упродовж навчання в аспірантурі здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Світлицька Віолета Романівна продемонструвала ґрунтовну теоретичну підготовку, високий рівень дослідницьких і аналітичних навичок, а також стійку зацікавленість проблематикою філософського осмислення феномену жінки. Робота над дисертаційним дослідженням здійснювалася системно, відповідно до індивідуального плану, з дотриманням усіх етапів наукового пошуку.

У процесі виконання дисертації на тему «Феномен жінки у філософському дискурсі» здобувачка виявила наполегливість, відповідальність і наукову самостійність. Було опрацьовано значний масив українських і зарубіжних філософських, культурологічних та міждисциплінарних джерел, що дало змогу сформувати цілісний теоретико-методологічний фундамент дослідження. Особливої уваги заслуговує здатність дисертантки до критичного аналізу різних підходів до осмислення жіночої суб'єктності, а також уміння поєднувати класичні філософські концепції з сучасними теоретичними інтерпретаціями. Результати дослідження були апробовані в межах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, що свідчить про активну наукову позицію здобувачки. Відзначається також достатній рівень публікаційної активності у фахових періодичних виданнях України, що відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

У цілому дисертаційне дослідження з теми «Феномен жінки у філософському дискурсі» є самостійною, завершеною науковою працею, що характеризується науковою новизною, теоретичною обґрунтованістю та практичною значущістю. Робота виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності та відповідає чинним вимогам до дисертацій такого рівня.

Вважаю, що подане дисертаційне дослідження «Феномен жінки у філософському дискурсі» заслуговує позитивної оцінки та може бути рекомендоване до подання і захисту у разовій спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 033 Філософія.

Рецензент, доктор соціологічних наук, професор **Лісеєнко О. В.**

Актуальність дисертаційного дослідження Світлицької В. Р. зумовлена тим, що у сучасних умовах соціокультурних трансформацій феномен жінки постає як багатовимірний об'єкт філософського осмислення, що виходить за межі традиційних соціальних ролей. Переосмислення раціоналістичних моделей і зростання уваги до ціннісних, тілесних та чуттєвих вимірів буття актуалізують розгляд жіночого як смислотворчого чинника філософського дискурсу. В умовах війни й екзистенційної невизначеності жіноче набуває значення символічного та ціннісного ресурсу культурної стабілізації. Через його призму осмислюються процеси соціалізації, тілесності й культурної трансляції, а сучасні метамодерні

контексти формують нові моделі репрезентації жіночої суб'єктності. У цьому контексті дисертація Світлицької В. Р. є надзвичайно актуальною, адже звертається до філософської концептуалізації феномену жінки в соціокультурному, світоглядному та антропологічному контекстах.

На підставі аналізу тексту дисертації Світлицької В. Р. «Феномен жінки у філософському дискурсі» можемо говорити про достатню ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Усі необхідні структурні елементи дослідження, а також його науковий апарат представлено на високому теоретичному й методологічному рівні.

Звертаємо увагу, що об'єкт, предмет і мета дослідження чітко узгоджені між собою як у змістовому, так і в стилістичному відношенні. Дослідниці вдалося досягти поставленої мети завдяки послідовному виконанню чітко окреслених дослідницьких завдань та застосуванню комплексної методології, яка ґрунтується на поєднанні загальнофілософських і загальнонаукових методів, теоретичних підходів сучасних українських та зарубіжних науковців. Застосування комплексної методології дало можливість відобразити багатовимірність і динамічний характер феномену жінки та уникнути редукціоністських інтерпретацій.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що вперше в українській філософській думці концептуалізовано феномен жінки як багатовимірний теоретичний конструкт та визначено ключові аспекти його репрезентації у філософському дискурсі. Феномен жінки представлено у межах холістичного підходу як багатовимірну, самоорганізуючу форму духовно-матеріального буття, запропоновано багатофакторну модель жінки як соціокультурного феномену на основі бінарних атрибутивних системних параметрів, що поєднує широкий набір характеристик та інтегральних індикаторів, осмислено феномен жінки доби метамодерну як цілісний соціокультурний і духовно-антропологічний феномен через призму принципів метамодернізму.

Структура дослідження чітка, логічно викладена, відповідає меті та поставленим завданням, які були успішно вирішені. Вступ містить усі необхідні складники: обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету й завдання дослідження, визначено його об'єкт, предмет і методи, доведено його наукову новизну, розкрито практичну цінність, вказано апробацію здобутих результатів, зазначено апробацію здобутих результатів, а також кількість публікацій за темою дисертації та ін.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження феномену жінки у філософському дискурсі» дисертанткою здійснено теоретико-методологічний аналіз феномену жінки як багатовимірного конструкту. Простежено еволюцію філософського розуміння жінки від біологічної детермінації до соціально, культурно й символічно сконструйованої форми буття. Обґрунтовано методологічний інструментарій дослідження та запропоновано багатофакторну системну модель жінки як динамічного й адаптивного соціокультурного феномена.

У другому розділі «Метафізика та соціокультурний вимір жіночого у світотворчих нарративах» здійснено філософський аналіз метафізичних і соціокультурних вимірів жіночого в міфологічних і релігійних нарративах. Досліджено архетипи жіночності, сакральні образи та релігійні практики як чинники формування жіночої суб'єктності й гендерованого культурного коду. Авторкою запропоновано власну класифікацію соціальних функцій релігійних традицій та обґрунтовано універсальний характер архетипу Великої Матері.

У третьому розділі «Філософія жіночого в добу метамодерну: від феноменології буття до естетики образу» проаналізовано феномен жінки в контексті культури метамодерну. Досліджено сучасні естетичні моделі репрезентації жіночого в мистецтві та соціокультурних практиках, показано жінку як активного етичного й культурного агента. Обґрунтовано значення принципу агапе як механізму формування нових моделей ідентичності, солідарності та смислотворення, зокрема в умовах війни.

У Висновках чітко представлено підсумки та результати дисертаційного дослідження, які розкривають суть поставлених завдань. Запропоноване теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що полягає в теоретичному осмисленні концептуальних інтерпретацій феномену жінки у філософському дискурсі та виявленні ключових аспектів її репрезентації, які визначають культурну символізацію, розвиток духовної чуттєвості та сучасні соціокультурні моделі жіночої суб'єктності.

Достовірність результатів дослідження підтверджується оприлюдненням й апробацією його основних положень на всеукраїнських та міжнародних конференціях. Основні положення, проміжні результати та висновки дослідження обговорювалися на науково-методологічних семінарах кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик, були представлені й апробовані в межах проходження всеукраїнських програм науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Гендерні студії у вищій школі: сучасні виклики та досягнення» та «Сучасні форми і методи організації освітнього процесу в умовах цифрової трансформації», а також оприлюднювалися на міжнародних та всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, форумах, круглих столах, семінарах (31 науковий заходи). Теоретичні і практичні напрацювання дослідження знайшли відображення у 28 публікаціях, з яких 4 статті в наукових фахових виданнях України, 1 стаття у міжнародному науковому виданні, індексованому в базі Web of Science.

Практична значущість результатів дисертаційного дослідження Світлицької В. Р. має прикладне значення для розвитку гуманітарної, освітньої та культурної практики. Отримані положення можуть бути використані в освітньому процесі та науково-дослідній діяльності під час викладання філософських, культурологічних і гендерних дисциплін, у розробці спеціалізованих курсів і програм підвищення кваліфікації, а також у соціокультурних і мистецьких проєктах, спрямованих на формування інклюзивного та недискримінаційного середовища. Результати дисертаційного дослідження впроваджено в культурно-інформаційну діяльність ТОВ

«Південноукраїнський Медіа Холдинг», в освітньо-культурну практику Вальдорфської школи шляхом інтеграції у навчальні модулі гуманітарного циклу а також в освітньо-культурну практику Міжнародного гуманітарного університету, що підтверджується відповідними актами впровадження.

Отже, оцінюючи зміст та завершеність дисертації, констатуємо, що її обсяг та структура відповідають вимогам до кваліфікаційних наукових праць, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а зміст підкорений визначеній меті. Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності: у процесі детального розгляду та рецензування дисертаційного дослідження не виявлено порушень академічної доброчесності та текстових запозичень.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертаційного дослідження. Позитивно оцінюючи наукову і практичну значущість представленого дисертаційного дослідження, у порядку наукової дискусії вважаємо за доцільне виокремити наступні зауваження та побажання.

1. Зміст дисертації виграв би, якщо авторка більш ґрунтовно розкрила відмінності концептуальних засад сучасного філософського осмислення феномену «жінка» від гендерних, феміністичних підходів до визначення цього феномену.

2. До здобутків дисертаційної роботи треба віднести проведення емпірично-соціологічного дослідження, здійсненого методом опитування, що підсилює аргументацію теоретичних положень. Але, на жаль, результати опитування представлено некоректно: емпіричні дані подано описово, відсутні відсоткові показники відповідей респондентів, що ускладнює інтерпретацію отриманих результатів, а також оцінку їхньої надійності та валідності. Крім того, попри безсумнівну пізнавальну цінність отриманих емпіричних даних для окреслення контурів соціального портрету сучасної жінки, вони мають обмежений евристичний потенціал щодо емпіричного обґрунтування узагальнених тенденцій щодо портрету сучасної жінки доби метамодерну.

Зазначені зауваження та побажання носять рекомендаційний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальні висновки. Враховуючи актуальність досліджуваної проблеми, наукову новизну отриманих результатів та їхню практичну значущість, можна вважати, що дисертація «Феномен жінки у філософському дискурсі» є своєчасною, завершеною, самостійно виконаною працею, яка підготовлена на необхідному фаховому рівні. Дисертаційна робота на тему «Феномен жінки у філософському дискурсі» є оригінальним, завершеним дослідженням, виконане на високому теоретичному і методологічному рівні, що має практичну цінність. У дисертаційній роботі Світлицької В. Р. продемонстровано науково обґрунтовані результати, кваліфіковано виконано всі поставлені наукові завдання, показано володіння методологією наукових досліджень щодо продукування результатів, пов'язаних із новизною та практичною значущістю. Кваліфікаційна наукова праця відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Вважаю, що робота Віолети Романівни може бути рекомендованою до захисту на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія.

Рецензент, кандидат філософських наук, викладачка **Ткаченко К. В.**

Актуальність дисертаційного дослідження Світлицької В. Р. «Феномен жінки у філософському дискурсі» обумовлена тим, що сучасні світоглядні зрушення, пов'язані з переосмисленням раціоналістичних моделей, зростанням уваги до ціннісних, тілесних і чуттєвих аспектів буття людини, актуалізують потребу комплексного філософського осмислення жінки як феномену. Адже жінка та жіноче постає як смислотворчий елемент філософського дискурсу, що поєднує традиційні уявлення з новими онтологічними та культурними інтерпретаціями сучасної доби. Сучасні соціокультурні контексти та глобальні соціокультурні трансформації формують нові моделі репрезентації жіночого та вимагають переосмислення усталених філософських уявлень, відкриваючи можливості для синтезу різних методологічних підходів. Під час ознайомлення з дисертацією Світлицької Віолети Романівни «Феномен жінки у філософському дискурсі» складається цілісне враження глибокої, концептуально виваженої та внутрішньо продуманої наукової роботи, яка виходить далеко за межі формального виконання вимог до дисертаційного дослідження.

Передусім хочеться підкреслити актуальність теми. Авторка звертається до феномену жінки не як до ізольованого гендерного питання, а як до багатовимірного філософського конструкту, що набуває особливої значущості в умовах сучасних трансформацій: війни, гуманітарної кризи, цифровізації та зміни культурних кодів. У роботі переконливо показано, що жіноче сьогодні є не периферійним, а смислотворчим елементом сучасного філософського дискурсу, здатним виконувати стабілізуючу, ціннісну та світотворчу функцію. Науковою задачею дослідження дисертантка визначає теоретичне осмислення концептуальних інтерпретацій феномену жінки у філософському дискурсі та виявлення ключових аспектів її репрезентації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення з текстом дисертації дозволяє констатувати, що основні наукові положення та висновки, сформульовані в дисертаційному дослідженні Світлицької В. Р. є достатньо обґрунтованими й достовірними. Усі необхідні структурні елементи дослідження, а також його науковий апарат представлено на високому теоретичному й методологічному рівні. Об'єкт, предмет, мета та задачі дослідження чітко узгоджені між собою. Теоретико-методологічну основу дослідження складають фундаментальні положення соціальної філософії, культурології, релігієзнавства, міфології, теорії соціології, економіки; праці й концепції зарубіжних та українських учених. Застосування логічного інструментарію в процесі формування міркувань і доведень слугувало підґрунтям для послідовної та обґрунтованої аргументації основних положень дисертації. Провідна стратегія дослідження базується на алгоритмі системного підходу в рамках параметричної загальної теорії систем. У

роботі використано також біографічний підхід для аналізу індивідуальних траєкторій жіночого буття, феноменологічний – для виявлення смислових, структурних та історичних вимірів феномену жінки, парадигмальний – для осмислення жіночої суб’єктності в контексті культури метамодерну. Застосування агапеологічного підходу забезпечило етичну інтерпретацію жіночого досвіду як ціннісно-онтологічного феномену, а синергетичного – моделювання жіночої суб’єктності як відкритої самоорганізуючої системи в умовах соціокультурної нестабільності. На нашу думку, надзвичайно цікавим є останній розділ дисертації, де в якості методологічного ресурсу використано аналіз мистецьких практик для реконструкції суб’єктивного та культурного досвіду жінки доби метамодерну. На прикладі різних соціокультурних проєктів, художніх творів, перформансів дисертантка показує, як в добу метамодерну жіночий досвід перестає бути маргінальним і формує універсальну когнітивно-етичну модель, що інтегрує наукові, поетичні, природні та культурні аспекти життя, дозволяючи розглядати жінку як повноцінного суб’єкта пізнання та духовного мислення, здатного до взаємодії з Іншим і синтезу різних форм досвіду.

Серед елементів наукової новизни хочемо відзначити те, що дисертантка вперше в українській філософській думці проаналізувала релігійні традиції з позиції гендерного аналізу як сукупність соціокультурних практик, що формують жіночу суб’єктність через комплекс характеристик (архетиповість, сакралізація материнства як гендерного імперативу, ієрархічне впорядкування жіночого та інші), а також запропонувала класифікацію соціальних функцій релігійних традицій як соціокультурних практик у формуванні жіночої суб’єктності, розділивши їх на 2 групи: соціально-інституційні, які визначають соціальне становище та включення жінки в ієрархізовані спільноти та екзистенційно-символічні, що формують внутрішню ідентичність, духовні та моральні аспекти жіночого буття.

Серед головних акцентів роботи, які б ми хотіли підкреслити, виокремимо наступні:

1. Осмислення жіночої суб’єктності через метамодерн, а не фемінізм. Авторка свідомо не зводить аналіз жіночого до класичних феміністичних парадигм, а працює з концептом метамодерну – осциляції між протилежностями (раціональне / чуттєве, іронія / щирість, травма / турбота). Це видно в третьому розділі, де жінка доби метамодерну описується як динамічна, багаторівнева суб’єктність, а не як ідеологічна фігура. Метамодерн це один із найактуальніших концептів сучасної гуманітаристики. В українських дисертаціях його часто декларують, але рідко реально застосовують. Тут він використаний як робоча аналітична рамка, а не модне слово. Оригінальним і сучасним є звернення до концепту метамодерну як альтернативи ідеологізованим моделям аналізу жіночого, що дозволяє осмислити жіночу суб’єктність у логіці осциляції, а не протиставлення.

2. Цифрова тілесність + NFT + Instagram-art У третьому розділі, в моделі жіночої суб’єктності, авторка вводить цифрово-медіальний вимір, де аналізує: цифрову тілесність, самопрезентацію в соцмережах, феміністичні цифрові арт-практики,

NFT-проекти, де тіло стає об'єктом токенизації. NFT, VR, Instagram-art майже не зустрічаються в українських філософських дисертаціях. Тіло тут осмислюється не лише як біологічне або символічне, а як медіальний об'єкт і простір конструювання ідентичності. Особливо актуальним є залучення цифрово-медіального виміру жіночої суб'єктності, зокрема аналіз NFT-проектів і цифрової тілесності, що виводить дослідження в поле новітніх культурних практик і робить його методологічно сучасним.

3. Агапе як етична практика, а не релігійна догма. Агапе використовується не в богословському сенсі, а як етична практика турботи, співбуття, відповідальності, пов'язана з мистецькими й соціокультурними практиками жінок. Агапе рідко використовують у світських філософських дослідженнях жіночого. Тут авторка: не моралізує, не редукує жінку до ролі, а працює як етичний концепт відповіді на кризу. Нетиповим і концептуально продуктивним є використання агапе як світського етичного принципу, інтегрованого в аналіз сучасних мистецьких і соціокультурних практик жіночого.

4. Модель жіночої суб'єктності як системи (а не образу). У дисертації запропоновано багатовимірну системну модель жіночої суб'єктності з чітко окресленими параметрами (комунікативний, цифровий, етичний, екзистенційний тощо). Більшість робіт залишаються на рівні опису образів. Тут є спроба моделювання, що є сильною філософською амбіцією. Оригінальним є підхід до жіночої суб'єктності як системи взаємопов'язаних параметрів, що дозволяє уникнути редукції жіночого до окремих ролей або символічних образів. Серед безперечно оригінальних і сучасних аспектів дослідження варто відзначити послідовне застосування концепту метамодерну, залучення цифрово-медіальних практик (зокрема NFT і Instagram-art), а також використання агапе як світського етичного принципу. Ці елементи виводять роботу за межі традиційного філософського аналізу жіночого й засвідчують її включеність у актуальний гуманітарний контекст.

Структура дослідження чітка, логічно викладена, відповідає меті та поставленим завданням, які були успішно вирішені. У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету й завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету та задачі дослідження, описано використану методологію, висвітлено наукову новизну. Хочемо відзначити досить широкий спектр та географію наукових заходів, в межах яких відбувалася апробація проміжних результатів дисертації, це і стажування, корпоративні навчання, програми підвищення кваліфікації, в межах яких теоретичні положення дисертації були інтегровані в підсумковий навчально-методичний проєкт, а також цілий ряд міжнародних та всеукраїнських наукових та науково-практичних конференцій, форумів, семінарів.

Дисертація складається з 3-х розділів, кожен з яких розділено на 2 підрозділи. У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження феномену жінки у філософському дискурсі» здійснено комплексний аналіз феномену жінки як багатовимірного теоретичного конструкту. Другий розділ «Метафізика та соціокультурний вимір жіночого у світотворчих наративах» присвячений філософському осмисленню феномену жінки через призму

метафізичних і соціокультурних вимірів. Третій розділ «Філософія жіночого в добу метамодерну: від феноменології буття до естетики образу» висвітлює комплексне осмислення жінки як соціокультурного та духовно-антропологічного феномену в контексті сучасного метамодерного світу. На наш погляд, надзвичайний інтерес представляє саме 3й розділ, адже саме в ньому естетичні моделі репрезентації жіночого у мистецтві метамодерну демонструють багатовимірний і динамічний характер жіночого досвіду, поєднуючи тілесність, емоційність, індивідуальну ідентичність, колективну пам'ять та духовно-етичні практики, включно з принципом агапе як форми безумовної турботи та емпатії. Авторка показує, як ці моделі формуються через коливання між полярними категоріями (інтимне і публічне, тілесне і символічне, особисте і соціальне), що дозволяє відтворювати процесуальний характер жіночого досвіду, інтегруючи травму, турботу, соціальну активність, творчий опір та взаємну любов-агапе. Жіночий образ в мистецтві метамодерну постає як активний етичний та культурний агент, здатний формувати діалог між особистим, колективним і глобальним вимірами. Дисертантка аналізує різні художні форми та практики – від живопису, графіки, фотографії, відео та перформансу до літератури, музики, текстилю, соціально-культурних проєктів, муралів – та показує, як саме вони виступають в якості засобів втілення цих естетичних моделей, забезпечуючи багатовимірну репрезентацію жіночого досвіду. У висновках чітко представлено підсумки та результати дисертаційного дослідження, які розкривають суть поставлених завдань. Викликають інтерес також додатки до дисертації, які ілюструють матеріали, використані в 3-му розділі.

Основний зміст дисертації викладено у 28 публікаціях автора, з них: 4 статті в наукових фахових виданнях України, 1 стаття у міжнародному науковому виданні, індексованому в базі Web of Science, 2 публікації у зарубіжних наукових виданнях, 1 стаття у інших наукових періодичних виданнях, 18 публікацій апробаційного характеру, 2 статті додатково відображують результати дослідження. Практична значущість результатів дисертаційного дослідження Світлицької В. Р. має прикладне значення для розвитку гуманітарної, освітньої та культурної практики.

Зауважень принципового характеру до роботи не маємо, але в якості побажань хочемо висловити наступні положення:

1. Попри ґрунтовний аналіз архетипів і універсальних моделей жіночого, у дисертації майже не артикульовано український культурний і мистецько-філософський код жіночого як окреме смислотворче поле. Жінка постає передусім як універсальний філософський феномен, тоді як українська традиція жіночого, з її роллю берегині пам'яті, мовно-культурної тяглості, морального авторитету та активної учасниці історичних і культурних процесів залишається недостатньо осмисленою. Хоча в роботі розглядаються мистецькі та соціокультурні практики жіночого, вони подані здебільшого в глобальному або узагальненому ключі. Водночас український літературний, художній та есеїстичний досвід репрезентації жіночого не винесено в окреме аналітичне поле, попри його очевидний філософський потенціал. У прагненні до універсалізації втрачається напруга між універсальним і локальним, унаслідок

чого українська жінка постає радше як ілюстрація загального концепта, а не як носійка особливої культурно-історичної траєкторії. З огляду на заявлену міждисциплінарність і філологічну підготовку авторки, залучення українського інтелектуального та мистецького контексту могло б істотно поглибити аналіз і чіткіше вписати феномен жінки у вітчизняний філософський та культурний дискурс.

2. Загалом концепт агапе є одним із найбільш концептуально сильних елементів дисертації, оскільки дозволяє осмислити жіночу суб'єктність у етичному та культурному вимірах як форму відповідальності, турботи й співбуття, а не як сукупність соціальних ролей чи психологічних характеристик. Водночас його використання в роботі потребує особливої обережності. Агапе майже не врівноважується аналізом таких модусів жіночого досвіду, як відмова, гнів, виснаження чи встановлення меж, унаслідок чого жіночий досвід подається переважно в етично «світлому» реєстрі. У цьому контексті виникає ризик нормативності: у низці фрагментів агапе починає звучати не як один із можливих способів жіночого буття, а як етично належна модель, що підсвідомо закріплює за жінкою роль тієї, яка повинна любити, дбати й витримувати. Таке надмірне ототожнення жіночої суб'єктності з практикою агапе може призводити до есенціалізації жіночого досвіду, коли турбота й жертвність подаються як іманентні характеристики жіночого буття, звужуючи множинність форм жіночої суб'єктності та зменшуючи аналітичну напругу між етикою турботи і правом на межі, спротив і відмову.

3. У дисертації переважає універсалізуючий підхід до феномену жінки: авторка працює з архетипами, метафізичними моделями та онтологічними принципами жіночого. Попри безперечну теоретичну глибину роботи, образ жінки подано переважно в універсалізованому, символічному вимірах, унаслідок чого конкретний образ української жінки воєнного часу та реалії війни як повсякденного екзистенційного досвіду залишаються недостатньо концептуалізованими. Українська жінка як суб'єкт війни: волонтерка, військовослужбовиця, внутрішньо переміщена особа, мати, що переживає втрату, не стає центральною фігурою аналізу, хоча саме вона сьогодні є носійкою соціальної, моральної та культурної стійкості. Заявлений аналіз тілесності здебільшого обмежується символічно-естетичним рівнем, тоді як тіло жінки у війні, поранене, виснажене, змушене виживати, майже не постає як окремий філософський об'єкт. У цьому сенсі війна в роботі радше функціонує як світоглядний фон, ніж як подія, що радикально трансформує жіночу суб'єктність. Така універсалізація створює ризик того, що жіночий образ перетворюється на бордьярівський симулякр – концептуально переконливу репрезентацію, яка існує на рівні дискурсу та заміщує живу, тілесну й травматичну реальність жіночого досвіду воєнного часу.

Отже, дисертаційна робота на тему «Феномен жінки у філософському дискурсі» є оригінальним, завершеним дослідженням, виконане на високому теоретичному і методологічному рівні. Кваліфікаційна наукова праця Світлицької В. Р. відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Вважаю, що робота може бути рекомендованою до захисту на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія.

Доктор філософських наук, професор Атаманюк З. М.

Дисертаційна робота Світлицької В. Р. «Феномен жінки у філософському дискурсі» є актуальною, основана на нових результатах, отриманих автором, і має практичну цінність. Здобувачем була проведена значна науково-дослідна робота. Всі розділи дисертації представлені повноцінно, на високому професійному рівні, що свідчить про вміння автора самостійно формулювати проблеми і дати власну оцінку шляхів її вирішення. Дисертаційне дослідження може бути представлене до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія.

Кандидат філософських наук, доцент Вraith Г. Я.

Сучасні соціокультурні трансформації тісно пов'язані з переосмисленням гендерних ролей, прав жінок та їх функцій у суспільстві. Дослідження феномену жінки у філософському дискурсі вимагає чіткого теоретико-методологічного підґрунтя, оскільки це питання стосується не лише соціокультурного конструкта, а й складних онтологічних, антропологічних та ціннісних вимірів буття людини. Необхідно було проаналізувати ключові методологічні підходи до осмислення жіночого феномену, що базуються як на класичній, так і на сучасній філософській традиції, а також на міждисциплінарних дослідженнях, які інтегрують знання з антропології, соціології, культурології та гендерних студій. З цим завданням, на мою думку, здобувачка справилась. Окрему увагу вона приділила саме специфіці застосування релевантного методологічного інструментарію, здатного виявляти глибинні смисли та культурні коди, що формують уявлення про жінку в різні історичні епохи. Міждисциплінарний підхід, на який вона опирається, та широкий спектр методологічних підходів дозволив не лише з'ясувати механізми формування жіночої ідентичності, а й виявити універсальні та унікальні риси, які роблять феномен жінки одним із ключових у сучасному гуманітарному знанні. Дисертантка аргументовано викладає свої думки, робить посилання на значний масив джерел. Я доєднуюсь до думки колег щодо актуальності обраної теми. Вважаю, що представлена дисертація є самостійним і завершеним дослідженням і може бути рекомендована до захисту.

Кандидат філософських наук, доцент Поплавська Т. М.

Шановні колеги! Хочу звернути вашу увагу на другий розділ дисертаційного дослідження, який присвячено метафізиці та соціокультурному виміру жіночого у світотворчих наративах. Мушу сказати, що цей розділ справив на мене особливо сильне враження. Він демонструє глибоке поєднання філософського аналізу з міждисциплінарним підходом, що охоплює

антропологію, міфологію, релігієзнавство та гендерні студії. Особливо хочу відзначити, що авторка вдало окреслила поняття «метафізики жіночого», показавши його не просто як соціокультурний конструкт, а як онтологічну й символічну реальність, яка проявляється через архетипи, сакральні образи та міфологічні наративи. Мені сподобалося, як розділ поєднує аналіз універсального та конкретного: з одного боку, жіночий принцип у світотворчих наративах виступає філософською універсалією, а з іншого – конкретною формою існування з власним внутрішнім, інтенціональним виміром. Також заслуговує на увагу глибокий історико-культурний контекст, у якому показано трансформацію жіночого принципу від образу Великої Богині та ідеї гармонійної єдності протилежностей до обмежених соціальних ролей у патріархальних системах. Тут чудово підкреслено, що релігія та міфологія не лише пояснюють світ, а й кодифікують соціальні ролі та формують уявлення про жіночність. У цілому, цей розділ є надзвичайно сильним з наукової точки зору: він поєднує аналітичну глибину, міждисциплінарність і чітке осмислення філософської проблематики. Його перевага полягає в тому, що він дає змогу побачити жінку не просто як об'єкт символізму, а як активного суб'єкта культурного, соціального та духовного буття. Особисто мене цей розділ переконав у тому, що дослідження відкриває нові перспективи для розуміння феномену жінки у світовому культурному контексті та дозволяє переосмислити роль жінки у історії людства й у сучасному соціокультурному дискурсі. Вважаю, що представлена дисертація є самостійним і оригінальним дослідженням і може бути рекомендована до захисту.

Доктор філософських наук, професор Борінштейн Є. Р.

Шановні колеги, хочу висловити свої враження від дисертаційного дослідження, яке представляє надзвичайно вагомий внесок у сучасну гуманітарну науку. Особливо слід підкреслити значущість теоретичного узагальнення та новаторського підходу до осмислення феномену жінки у філософському дискурсі. Робота вирізняється цілісністю, глибиною аналізу та міждисциплінарним підходом, що поєднує філософію, соціологію, міфологію, релігієзнавство, культурологію та гендерні студії. Важливо зазначити, що дисертація демонструє комплексне розуміння феномену жінки: від конкретної особи та соціокультурного досвіду до абстрактного, символічного і універсального принципу «жіночого». Авторка вдало поєднала онтологічну, морально-ціннісну, соціокультурну та естетичну перспективи, що дозволяє не лише відтворити багатовимірний характер жіночої суб'єктності, а й простежити її історичні трансформації та сучасні прояви у добу метамодерну. Особливо цінним є аналіз міфологічних і релігійних наративів, який показує, як архетипи жіночого начала формують культурну символіку та моральні орієнтири, одночасно демонструючи потенціал для переосмислення ролі жінки як активного суб'єкта соціального, духовного та культурного життя. Розділи, присвячені естетичним моделям жіночого у метамодерному мистецтві, показують, що сучасна жінка постає як багатовимірний, адаптивний і творчий суб'єкт, здатний впливати на соціальні та культурні процеси, поєднуючи

традиційні цінності з сучасними соціальними ролями. Таким чином, дисертаційне дослідження не лише розширює теоретичне поле гуманітарних наук, а й відкриває нові перспективи для міждисциплінарного аналізу жіночої суб'єктності у сучасному соціокультурному контексті. З огляду на наукову значущість, глибину та оригінальність проведеного дослідження, я переконано рекомендую цю роботу до захисту.

УХВАЛИЛИ: на підставі обговорення дисертаційного дослідження Світлицької В. Р. «Феномен жінки у філософському дискурсі» міжкафедральний науковий (фаховий) семінар Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» затвердив

ВИСНОВОК

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в умовах сучасних соціокультурних трансформацій змінюється не лише статус жінки, а й філософські підходи до його осмислення. Феномен жінки виходить за межі традиційних соціальних і культурних ролей і постає як багатовимірний об'єкт філософського аналізу, що включає антропологічний, екзистенційний, метафізичний, аксіологічний та естетичний виміри. Сучасні світоглядні зрушення, зростання уваги до тілесних, ціннісних і чуттєвих аспектів буття людини, війна та глобальна невизначеність актуалізують потребу комплексного осмислення жінки як феномену. Жінка постає не лише соціокультурним агентом, а й носійкою духовних цінностей, проявлених через турботу, стійкість, відповідальність, емпатію та культурне відтворення. Феномен жінки є ключовим для аналізу культурних процесів: через нього простежуються механізми соціалізації, тілесності та ритуальної передачі знання. Інтеграція архетипових структур та образів жіночності в метамодерній культурі поєднує традицію і інновацію, тілесне й духовне, і відображає логіку сучасного світовідчуття. Необхідність поєднання міфологічних витоків, релігійних наративів, соціальних практик та естетичних репрезентацій у єдине концептуальне поле визначає актуальність та наукову значущість дисертаційної роботи. **Наукова задача** дослідження полягає в теоретичному осмисленні концептуальних інтерпретацій феномену жінки у філософському дискурсі та виявленні ключових аспектів її репрезентації, що визначають культурну символізацію, розвиток духовної чуттєвості та сучасні соціокультурні моделі жіночої суб'єктності.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше в українській філософській думці концептуалізовано феномен жінки як багатовимірний теоретичний конструкт та визначено ключові аспекти його репрезентації у філософському дискурсі.

Вперше:

- розглянуто у межах холістичного підходу феномен жінки як багатовимірну, самоорганізуючу форму духовно-матеріального буття;
- запропоновано багатофакторну модель жінки як соціокультурного феномену на основі бінарних атрибутивних системних параметрів;

- здійснено комплексний порівняльний структурно-функціональний аналіз архетипів жіночого начала в різних культурних традиціях;
- проаналізовано релігійні традиції з позиції гендерного аналізу як сукупність соціокультурних практик, що формують жіночу суб'єктність через комплекс характеристик;
- осмислено феномен жінки доби метамодерну як цілісний соціокультурний і духовно-антропологічний феномен через призму принципів метамодернізму;
- концептуалізовано феномен жінки доби метамодерну як цілісний антропологічно-духовний і соціокультурний феномен на основі розширеного парадигмального підходу.

Уточнено:

- зміст поняття «жінка» як міждисциплінарної категорії шляхом інтеграції онтологічного, дискурсивного та гендерно-теоретичного аналізу, що дозволяє системно відобразити його багатовимірність;
- роль мовної політики сакральних текстів у формуванні та закріпленні гендерних ролей у релігійних традиціях;
- механізм формування гендерованого культурного коду в релігійно-культурних системах як надструктури, що регламентує поведінку, тілесність, мову та соціальні ролі жінки та виокремлено його складові;
- класифікацію соціальних функцій релігійних традицій як соціокультурних практик у формуванні жіночої суб'єктності.

Отримало подальшого розвитку:

- трактування жіночої ідентичності як динамічного процесу, що формується у взаємодії біологічної статі, соціального гендеру, мовних практик, владних інституцій та культурних норм;
- сучасне розуміння архетипів Великої Матері у культурних та феміністських наративах;
- обґрунтування універсального характеру архетипу Великої Матері як носія космогонічних, онтологічних, соціокультурних і морально-ціннісних принципів у формуванні уявлень про жіноче начало в різних історико-культурних і філософських контекстах;
- філософсько-культурологічне осмислення феномену жінки доби метамодерну як антропологічно-духовного та соціокультурного феномену через розширення парадигмального підходу до аналізу творчої особистості;
- розуміння естетики та соціокультурних функцій жіночого у метамодерному мистецтві.

Практична значущість одержаних результатів полягає у можливості комплексного переосмислення місця та ролі жінки в сучасному культурному, філософському та соціальному просторі, що сприяє формуванню цілісних підходів до осмислення жіночої суб'єктності, ціннісних моделей жіночності та механізмів їх репрезентації у суспільстві. Результати дослідження створюють підґрунтя для вдосконалення гуманітарної, освітньої, соціокультурної та культурно-політичної практики в Україні. Отримані положення можуть бути використані у сфері освіти та науково-дослідної діяльності при розробці та

викладанні навчальних компонентів із філософії, соціальної філософії, філософської антропології, культурології, гендерних студій, релігієзнавства, соціології культури, етики й естетики, а також спеціальних курсів, присвячених філософії жіночого та міждисциплінарним дослідженням гендеру. Результати дисертаційного дослідження впроваджено в культурно-інформаційну діяльність ТОВ «Південноукраїнський Медіа Холдинг», в освітньо-культурну практику Вальдорфської школи та Міжнародного гуманітарного університету, що підтверджується відповідними актами про впровадження.

Відомості про повноту надрукованих результатів автора:

Статті у фахових виданнях України

1. Петінова О. Б., Світлицька В. Р. Іслам. Філософія жінки (стереотипи, міфи, реальність). *Перспективи. Соціально-політичний журнал*, Одеса: Гельветика, 2022, № 4. С. 102–109.

DOI: <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2022.4.15>

URL: http://perspektyvy.pdpu.od.ua/4_2022/15.pdf

Ключові слова: жінка, соціальні статуси, Коран, іслам, соціальні стереотипи, соціальні гарантії.

2. Світлицька В. Р. Статус жінки в буддійській традиції: соціальні та релігійні аспекти. *Наукове пізнання: методологія та технологія*, Одеса: Гельветика, 2022, № 1, С.37-42.

DOI: <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2023-1-6>

URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/17695>

Ключові слова: жінка, буддизм, гендерне питання, духовні практики, буття.

3. Світлицька В. Р. Місце та роль жінки в іудаїзмі. *Грані. Науково-теоретичний альманах*. Дніпро: Грані, 2025, № 28 (3). С. 33-38.

DOI: <https://doi.org/10.15421/172565>

URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2200>

Ключові слова: жінка, гендерна роль, феміністична теологія, соціальна система, релігійна практика, гендерна рівність, патріархальні норми, участь в громадському житті

4. Петінова О. Б., Світлицька В. Р. Феномен жінки доби метамодерну. *Грані. Науково-теоретичний альманах*. Дніпро: Грані, 2025, № 28 (5). С. 162-169.

DOI: <https://doi.org/10.15421/172614>

URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2255/2223>

Ключові слова: метамодерн, феномен жінки, осциляція, свобода, творча особистість, homo digitalis, духовність.

Статті у наукових виданнях, що індексуються в базі Web of Science

5. Petinova O., Svitlytska V. Feminine origin in the cosmogonic ideas of the Slavic and Eastern philosophy: a comparative analysis. *Philosophy and Cosmology*. 2023. Vol. 31. P. 96–107.

DOI: <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/31/8>

URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewById/1851026>

Keywords: culture, cultural phenomena, collective consciousness, cosmogony, cult, mythological traditions, female personification, substance, Archetype of the Great Mother.

Статті у інших наукових періодичних виданнях

6. Світлицька В. Р. «Жіноче питання» в християнській традиції. *Науковий вісник «Гілея»*. 2024. Вип. 195–196. С. 33–38.

URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/24410>

Статті у зарубіжних наукових виданнях

7. Petinova O., Svitlytska V. A woman in the Ukrainian national mentality: a historical and cultural aspect. *中国艺术人类学研究会 [艺术人类学 民族发展: materials of the international scientific conference (October 28–30, 2022, Bengbu, China). Bengbu, China, 2022. P. 459–464.*

URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/16815>

8. Svitlytska V. The female and male origins in Chinese cosmogonic myths. *中国式现代化与中华传统艺术的当代传承: materials of the international scientific conference (November 20, 2023, Bengbu, China). Bengbu, China, 2023. P. 593–596.*

URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/19335>

Апробація отриманих результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження здійснено у формі виступів і доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях: «Інновації в освіті: сутність, проблеми, перспективи» (Одеса, 2022), «Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у контексті реформаційних процесів в Україні» (Одеса, 2022), «Південноукраїнські наукові студії» (Одеса, 2022, 2023, 2024, 2025), «Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм» (Кременчук, 2023), «Соціально-гуманітарні виміри правової держави» (Дніпро, 2023), «Концепти соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства» (Одеса, 2023), «The Phenomenon of Social Consolidation in the Republic of Moldova and Ukraine: New Realities and Challenges» (Chisinau–Odesa, 2023), «Digital Remote Education» (Poland, 2023), «Людина як цілісність: людське, позалюдське, надлюдське» (Одеса, 2023), «Філософія і культура в антропологічних вимірах сучасності» (Дніпро, 2023), «Модернізація в китайському стилі та сучасна спадщина китайського традиційного мистецтва» (Бенгбу, Китай, 2023), «У пошуку нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур» (Київ, 2023), «Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм» (Одеса, 2023), «Гендерні студії: міждисциплінарні дослідження актуальних проблем соціальних відносин» (Львів, 2023), «Соціальні та гуманітарні технології: філософсько-освітній аспект» (Черкаси, 2024), «Юність науки» (Чернігів, 2024), «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання» (Одеса, 2024), «Strengthening the Consolidation of Society and the Role of Human Capital in Ukraine's and the Republic of Moldova's Path toward European Union Membership» (Chisinau–Odesa, 2024), «Людина як цілісність: філософський, мовознавчий та педагогічний дискурси» (Одеса, 2024), «Сучасні виклики та інноваційні стратегії у розвитку багатомовної та полікультурної компетенції» (Одеса, 2024), «National Security

and European Integration of the Republic of Moldova in the Post-Electoral Context» (Chisinau, Republic of Moldova, 2025), «Молодь: наука та інновації» (Дніпро, 2025), «Філософсько-освітні студії» (Херсон, 2025), «Людина як цілісність: філософія, наука і мистецтво зцілення» (Одеса, 2025), «Всеукраїнська щорічна наукова конференція з нагоди Всесвітнього Дня філософії (UNESCO)» (Київ, 2025), «Регіональний соціокультурний менеджмент: сучасні виклики і тенденції розвитку» (Львів, 2025).

Дисертаційне дослідження Світлицької Віолети Романівни «Феномен жінки у філософському дискурсі» відповідає чинним вимогам до дисертацій і може бути рекомендоване до захисту на здобуття її автором ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія.

Результати голосування. Результати голосування щодо рішення рекомендувати роботу Світлицької Віолети Романівни «Феномен жінки у філософському дискурсі» до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 033 Філософія.

Присутні – 8.

«За» – 8.

«Проти» – немає.

Утримались – немає.

Голова

Науково-методологічного семінару
доктор філософських наук,
професор

Євген БОРІНШТЕЙН

Учений секретар

Наукового-методологічного семінару,
доктор філософських наук,
професор

Зоя АТАМАНЮК